

Het Teken - 75e jaargang, nr. 7, Januari 2003

HET TEKEN

Artikel: Gesprek met Sofie Verscheure

Bladzijde: 209

Gesprek met de drijvende kracht achter het YOT-project in Brugge en de schrijfwinkel "Symposion"

Gesprek met Sofie Verscheure - Naar nieuwe wegen blijven zoeken

Naambekendheid kreeg Sofie Verscheure toen zij onlangs in het nieuws kwam als de drijvende kracht achter het vernieuwingsproject van de Magdalenakerk in Brugge. In die stad heeft zij al langer, in Oostmeers nr. 41, een originele trefplaats, niet ver van het beginhof. Met Sofie praten is niet moeilijk. Zij praat gedreven en snel, maakt sommige zinnen niet af, en voor belangrijke dingen schakelt ze soms over naar het West-Vlaams. Vanwaar komt Sofie Verscheure, waar is zij geboren en getogen?

Geboren in Kortrijk, maar altijd in Izegem gewoon, "het land van de schone schoen". Daar ging ik naar school, was ik in de jeugdbeweging.

Uit een gelovig nest?

Mijn ma was zeer gelovig, ons vader niet. Mijn ma heeft zeker een rol gespeeld als je vraagt wie ik ben. Toen Moeke gestorven is, ik was veertien, vroeg mijn vader: wat ga je nu doen? Ik wilde iets met sport doen. Ik ben toen overgegaan naar het atheneum, om wetenschappen-sport te doen, een VSO-richting.

Was je de oudste thuis?

Ik heb een zus van een jaar jonger. Thuis was het niet altijd gemakkelijk. Dat maakt dat ik heel dicht bij m'n zus sta. Na een jaar is vader hertrouwd en kwamen er vier kinderen, dat is een eigen gezin geworden.

Had je dan geen thuis meer?

Hertrouwen was een verraad voor ons. Maar ik ben een overlever. Mijn nest, dat waren de vrienden en de jeugdbeweging. En mijn grootouders, de ouders van mijn moeder, hebben een belangrijke rol gespeeld, daar gingen we elke zondag naar toe. Eigenlijk sloegen wij een generatie over. De grootouders hebben de ouderrol opgenomen voor ons en wij hebben voor hen de kinderrol opgenomen toen ze oud werden.

Allemaal niet eenvoudig.

Ja, maar wat is het verschil met jonge mensen die vandaag hun ouders zien scheiden? Mijn ouders zouden nu gescheiden zijn, toen kon dat niet. Mensen hoor je verwijzen naar hun ongelukkige jeugd om te besluiten: dus heb ik het recht om een beetje abnormaal te zijn. Toen ik veertien, vijftien werd, zei ik: ik wil straf leven, als het leven zo kort is. Mijn ma was 40 toen ze stierf, ik word in mei volgend jaar 40, ik ga een groot feest geven, ik wil aan haar terugdenken. Op 35 kreeg ze borstkanker, ze heeft aan niemand ooit gezegd dat ze zo zwaar ziek was, ze is ook heel lang thuis gebleven, ik sliep bij haar beneden, dus de emotionele band met mijn moeder en de minder goeie relatie thuis heeft veel meer een rol gespeeld dan het feit dat ik alleen kwam te staan.

Op dat moment heb ik gedacht: ik wil zinvol leven. Daar zitten twee woordjes in. Vol wil zeggen: ik wil genieten, ik wil al doen waar ik goesting in heb, het kan morgen gedaan zijn. Maar het moet ook zin en betekenis hebben, of anders word je een platte egoïst. En toen dacht ik: doen waar ik goesting in heb, dat doe ik, maar de zin ervan? Op dat moment begon dat religieuze, gekoppeld met het sterven van Moeke en vragen naar God. Toen dacht ik: als er een God is, dan is zinvol leven religieus leven.

Naar het klooster gaan?

Ik ging bij zusters langs. En overal vroeg ik: ik ben jong, ik hou van jeugdbeweging, ik ben met veel mensen bezig, ik draag altijd een lange broek, is dat een probleem? En zusters antwoordden: op zich is dat geen probleem, maar is dat belangrijk voor u? Ik zei: nee. Dan zei de zuster: dan kan het ook anders. Maar ik heb altijd gedacht: daar klopt iets niet. Als het niet belangrijk is, waarom moet ik me dan in een bepaald systeem...

Ik ben begonnen met godsdienstwetenschappen in Leuven, na een half jaar gestopt, dan ben ik in kranten gaan schrijven, in "Het Volk", over sport en vrouwen, en reportages. En dan heb ik in Tielit het regentaat Nederlands-geschiedenis-godsdienst gedaan. Nederlands, omdat ik journalistiek wilde doen. Godsdienst natuurlijk. Geschiedenis nam ik er bij. Een jezuiet zei me: ik ken een kleine communautiteit in Lapscheure, misschien is dat iets voor jou. Ik werd daar heel anders ontvangen. Dat was een franciscaanse, nieuwe, zoekende kleine gemeenschap. Ik ben daar ongeveer twee jaar geweest. Ik ben daar zeer dankbaar voor omdat ik zo Franciscus heb leren kennen, een spiritualiteit die altijd alles weer open trekt. Men zegt, franciscanen zijn lijk viooltjes. Als je viooltjes in een bed zaait, dan komen ze overal daarrond uit behalve in het bed. Die grote dynamiek, die grote vrijheid...

Intussen was je lerares.

Interims in Brugge, Blankenberge, Poperinge. Ik zat meer in m'n auto, een "geitje" dan ik voor de klas stond. Er was toen geen werk in het onderwijs.

Hoe zag je godsdienstbeleving er uit in die jaren? Anders dan nu?

Er zit een rode draad in. Het was b.v. niet een sociaal rechtvaardigheidsgevoel dat mij dreef. Het had vooral met mensen te maken, met mensen praten, en vragen, wat is dat, geloof, wat wil dat zeggen voor mijn leven, wie is God? Een keerpunt was een preek over de parabel van de talenten. Ik dacht: ik ben die derde. En ik heb alleen maar schrik dat ik iets fout ga doen, ik bewaar het alleen maar. Terwijl, als er een God is, dan zegt Hij: je hebt iets gekregen, doe er iets

Symposion – een schrijfwinkel met een steeds wisselend aanbod. Oostmeers 41, 8000 Brugge (050 336131) Groepen kunnen een afspraak maken. www.symposion.be

mee. De enige fout die je kan maken is dat je er niets mee doet. Daar kwam plots een grote vrijheid. Om m'n eigen weg te zoeken.

Je hebt vrije mensen gezien?

Eigenlijk heb ik het geluk gehad van meer spirituele mensen te ontmoeten dan structuurmensen. Misschien ben ik iemand die zich niet in een structuur laat vangen. Liever dan onderwijs gaf ik bezinningsdagen voor jongeren, met hen een dag op zoek gaan: wat is leven, wat is geloven? Maar daar kon ik niet mee rond komen. Zo ben ik bij het CMBV, nu Markant, terecht gekomen. Iedereen reageerde: Sofie in het CMBV, bij die "madames"? Maar ik ben daar mezelf gebleven en ik ben daar zeer dankbaar om. Ook daar weer die rode draad: ik zou nooit zelfstandige geworden zijn als ik die CMBV-ervaring niet had gehad. Het was consulenterwerk bij de afdelingen: ledenwerving, hoe een programma maken, sprekers vragen. Maar dat idee van religieus leven bleef knagen. Ik ben dan in een klein huisje in de Oostmeers komen wonen, nog niet hier, met de hulp van vrienden. Ik heb altijd zulke mensen ontmoet. Weet je, mijn ma zei, enkele dagen voor haar dood toen ik haar hielp wassen: God zal het u lonen. Ik maakte daar toen een grapje over en antwoordde "met erlwen en bonen". Maar eigenlijk is het effectief zo geweest: ik ben nooit zonder "moeder" geweest, ik heb altijd mensen gehad die op de een of andere manier mee in mijn leven zijn gestapt. God heeft het mij geloofd.

Dat was het begin van het "Oostmeersverhaal"?

Met twee VKSJ-vriendinnen beslisten we: ieder van ons bidt elke morgen, mochten we nu eens samen bidden? We konden een huisje huren naast het mijne. Elke ochtend, kwart over zeven, hadden we daar samen een gebedsmoment, en we zetten de deur open voor als iemand wilde meedoen. Het zoeken bleef. Zo heb ik een tijdje gedacht aan de begijnen. Uiteindelijk is Katrien trappistin geworden in Brecht en An zit in het onderwijs en ik zei: Verscheure, het wordt tijd dat je er voor jezelf eens uit geraakt.

Hoe?

Met een sabbatjaar. Het CMBV gaf me de kans om een jaar loopbaanonderbreking te nemen. Ik zocht een plek die me zou bevragen – dus een abdij - en waar ik iets kon doen met mijn handen. Zo heb ik het Sint-Liobaklooster in Noord-Holland ontdekt. Ik ben de zusters daar zeer veel verschuldigd. Ik ben daar nog een stuk vrijer geworden. Daar is dat zinnetje van Augustinus voor mij helemaal waar geworden: "Bemin en doe wat je wil". Dat is zo waar maar ook zo moeilijk.

En de kalligrafie?

Begon ook in Lioba. Want altijd moest ik spreken, bezinningen houden, met mensen bezig zijn. Kalligrafie heb ik ooit van ons vader moeten leren. Ik heb veel van hem. Hij is een generatiegenoot van Willem Vermandere. Als ik Willem bezig hoor, is dat net mijn vader. Ze komen uit hetzelfde dorp. "Blanche en zijn peerd" uit het lied van Willem is de grootvader van ons vader. Van mijn vader moesten we altijd van alles kennen. Geen auto rijden zonder een reservewiel te kunnen steken, spellenwerken, kalligraferen... In Lioba heb ik dat weer opgenomen en in Haarlem lessen gevolgd. Terug in Brugge hebben we in dat kleine huisje, met boven het gebedskamertje en beneden een vergaderzaaltje, voor de grap een aantal kaartjes aan het raam gezet die ik had gedrukt voor

nieuwjaar, met een klein briefje erbij: als je geïnteresseerd bent, kan je hier aankloppen. Dat was geen winkel. Maar op een ochtend, om halfacht, we zaten in het gebed, werd er geklopt. Een paar dagen later kwam een jonge man die zei: ik ben verliefd, ik heb een gedicht geschreven, en ik zou je willen vragen om dat gedicht op een kaartje te schrijven. Toen kwam er een meneer die zei: m'n vrouw is overleden, enzovoort. Plots ontdek je dat kalligrafie en poëzie voor het raam drempelverlagend werkten: aankloppen bij een gesloten huis bij een wildvreemde om daar een heel persoonlijke vraag te stellen "wil je iets doen voor mij?". Toen ben ik beginnen denken. Alles is vandaag georganiseerd, je moet overal lid van zijn, overal zijn structuren, terwijl vroeger de winkel en het café plekken waren waar de mensen elke dag babbelden met mekaar. Na Lioba ben ik part time voor CMBV gaan werken en part time begonnen met een paar kaartjes voor het raam, de deur openzetten, een keer cursus geven voor vrienden, en zo is dat van de grond gekomen.

De verhuizing naar hier, Oostmeers 41, was weer een nieuwe stap.

Dat winkeltje was op kleine schaal bezig. Op een dag komt een vrouw binnen en zegt: ik wil voor m'n zoonfje een origineel vormselkaartje maar zonder religieuze verwijzing. Op dat moment ben ik beginnen zien dat wij vaak in extremen denken, ofwel ofwel. Die vrouw wilde niets vrooms over "Jezus in mijn hart" maar zegt: ik wil niets over God. Je zou kunnen kwaad worden en reageren: dan moet je je zoon niet laten vormen. Maar als je naar mensen luistert, hoor je dat verschil. Als je met hen op zoek gaat, ontdek je zinnetjes als: "laai me nu mijn eigen weg maar gaan, ook al zijn er heel wat betere wegen, jagend achter de liefde aan, en God wie weet kom ik jou tegen". Waar vinden mensen plekken en mensen die zeggen: ik ga met u op zoek. Ik dacht: moesten we een bibliotheek hebben, een plekje waar de mensen kunnen binnenstappen en zeggen "ik zoek een tekst voor iemand, maar ik weet niet wat, kan je mij helpen?". We hadden dus plek tekort. En toen stond hier in de straat een oud café te koop, dit huis hier, met een brede tuin. Ik heb toen vier wijze heren gezocht en gevonden en aangesproken om mij te helpen bij de aankoop. (Hier vertelt Sofie een lang verhaal van zoeken, mislukken en soms tegen beter weten in doorzetten...) Ik heb risico's genomen, maar verantwoorde risico's. Zo is er nu het huis met zijn veelledigheid: het winkeltje, de leesplek, het zaaltje, het kapelletje, de tuin.

Eerst de winkel met kalligrafie, kaarten en kaartjes, enzovoort.

Die winkel betekent dat je een grote vrijheid hebt, dat je van niemand afhankelijk bent, maar dat je hard moet werken. Je betaalt een prijs voor die vrijheid maar je krijgt en behoudt er ook een grote dynamiek door. Maar soms weegt dat wel eens. We proberen ook uit het commerciële circuit te blijven. Altijd vragen: wat is essentieel? Iemand zegt: maak dozen om dingen in te steken. Ik denk: je vindt overal dozen. Totdat je begint te denken: ja, dozen om dingen in te bewaren, om te koesteren, om te herinneren. Ik heb Rik Gerard daarvoor teksten laten schrijven, dat komt nu uit in een doos waar twee kleine dozen in passen. Of een fietswimpel met de tekst "ik heb alle tijd", want niemand heeft nog tijd. Als je aan je fiets zo een wimpel hangt, dan doe je alle andere mensen glimlachen. Zulke dingen. De cursussen kalligrafie geven me een vast inkomen.

Je had het al over die moeder die een tekst zocht. Dat is de bibliotheek, de leesplek?

Mensen weten dat ze hier mogen komen zitten en lezen. Vrijdag zat hier de hele middag een mevrouw die op zoek was naar een geboortekaartje. Een andere mevrouw zoekt een tekst voor Valentijn voor iemand die ze heel graag ziet. Dan haal je liefdespoëzie boven en dan zegt die mevrouw na een half uur: het is een jaar moeilijk gegaan tussen ons tweeën en dan moet ze haar verhaal doen en dan snap je, ze kan niet het eerste het beste liefdesgedicht nemen. Komt er een vrouw die zegt: mijn man ligt in coma, al jaren, heeft een zwaar ongeval gehad, hij zal sterven, ik

wil dat wat voorbereiden, zijn rouwprentje, wil je mij helpen. Ik vraag: mevrouw, ben je religieus? Zij zegt: we waren gelovig, ook mijn man, maar welke god kan dat zijn die ons zo'n ellende aandoet? Op dat moment zou je kunnen zeggen: je godsbeeld is verkeerd, mevrouw, maar ik word stil en ga daarin mee, en zij vindt een tekst... We hebben een stilleritueel voor kinderen ontwikkeld. We zijn nu met een nieuw project bezig rond meter- en peterschap.

Greet is met kleine affiches bij de burens gaan aanbellen van de vraag: mevrouw, doe je mee, we gaan een gedichtje uithangen. In het Guido-Gezellejaar werd dat overgenomen in de hele stad. Dat is nu toch niet moeilijk. En je doet het vanuit een vrolijkheid, een blijheid in plaats van weer te zorgen en te fronsen. Scholen, ziekenhuizen, wachtkamers van dokters, het zijn plekken waar mensen uren doorbrengen, je zou daar toch boeiende dingen kunnen doen met poëzie, kalligrafie, enzovoort.

Het zaaltje?

Daar geven we cursussen. Daar komen mensen bijeen. De eerste idee was dus: een café. En één keer per jaar houden we een tentoonstelling. We geven aan iemand drie woorden: leven – dood – verrijzenis, en vragen we wat die drie woorden betekenen, de ene keer aan een kunstenaar, de andere keer gewoon aan een verpleegster. De laatste keer deed Annemie Godderis iets met planten, spiralen en labirinten. Er komt jong volk op af. Nu zou een klas van Sint-Jozef. 7e jaar informatica, volgend jaar die tentoonstelling doen. Ik droom er al lang van een wetenschapper te vragen.

De tuin is nu eindelijk geïnstalleerd. Er komt een boekje bij uit met verhalen bij de planten. Voor mij is dat belangrijk: jonge mensen die tuinman of tuinvrouw willen worden, godsdienstles krijgen, en hen vragen: breng dat bijeen. De een begint rond Zen te werken, een ander rond labirint, nog een ander begint in de Bijbel te zoeken naar verwijzingen, 50 planten met allemaal verhalen.

In het zaaltje zie ik labirinten.

Omdat ik dat in bezinningsdagen veel gebruikt heb. Mijn laatste vraag was altijd: ons leven is een labirint, een doolhof, wat zijn voor jou doodlopende wegen? Tot een vriendin me zegt: Sofie, je beeld is mooi maar fout, want er is een verschil tussen een labirint en een doolhof. Een doolhof heeft doodlopende wegen, een labirint nooit. Dat zegt: ga naar binnen, je komt altijd uit in het midden. Het labirint zegt: het zoeken is veel belangrijker dan arriveren. En de enige fout die je kunt maken is dat je halverwege stopt.

Het kapelletje?

Een uitdaging. En de eerste discussie: komt daar een altaar in? Daar is het weer, ofwel ofwel. Een altaar, neen, dat is hiërarchisch, pastoor erachter, mensen daarvoor. Het alternatief is geen altaar. Maar dan is er geen verschil tussen het zaaltje en de kapel. En dan gaan we de Bijbel lezen. Het verhaal van Jakob die op reis is, in slaap valt op een steen, God ontmoet in zijn droom, wakker wordt en zegt: God was hier en ik wist het niet. Hij maakt van de steen waar zijn hoofd op lag een wijsteen. Dan denk je: is dat niet een van de krachtigste beelden, is dat geen plek waar eucharistie kan gevierd worden, de plek waar God en mens elkaar ontmoeten? Eerst wilden we daarvoor de dorpel van het vroegere café, de "zulle", gebruiken, de blauwsteen waar zoveel mensen overheen gestapt zijn om hier andere mensen te ontmoeten. Willem Vermandere had een beter idee, een oude kilometerpaal, nu verwerkt tot een zuiltje, met een putje voor water, en een glazen plaat er over om eucharistie op te vieren. Er zijn al kindjes in gedoopt. Het is geen doopfont, het is geen wijwatervat. Maar het is blijkbaar een beeld dat sterk genoeg is om mensen te raken.